

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพ การศึกษา จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานในการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยและการกำหนดกรอบความคิดเบื้องต้นในการวิจัยโดยศึกษาระยะสำคัญ ดังเสนอต่อไปนี้

1. การประกันคุณภาพการศึกษา
2. ความสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษา
3. ปัจจัยในการประกันคุณภาพการศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การประกันคุณภาพการศึกษา

1.1 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไว้ในหมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา 5 มาตรา ได้แก่มาตรา 47-51 โดยเฉพาะ มาตรา 48 ได้ระบุว่า “ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร การศึกษา ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงาน ต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษา และเพื่อการรับรองการประกันคุณภาพภายนอก” โดยมีการประเมินคุณภาพ ภายนอกสถานศึกษาทุกแห่ง อย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 :23)

จากสาระบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จึงเป็น สิ่งที่สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องนำไปปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ในการพัฒนาคุณภาพ สถานศึกษา ซึ่งจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครองและชุมชน ว่าบุตรหลาน

ของพวกเขาจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ และสถานศึกษาจะต้องมีการประกันคุณภาพภายในก่อน หลังจากนั้นจะมีหน่วยงานจากภายนอกมาทำการประเมินเพื่อรับรองว่า สถานศึกษาได้มาตรฐานตามเกณฑ์ ซึ่งถือว่าเป็นการประเมินภายนอก

ดังนั้นสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้เพราะสถานศึกษาเป็นสถานที่จัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐาน ซึ่งสถานศึกษาควรดำเนินการโดยกระบวนการบริหารจัดการ ที่มีการพัฒนา ปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ทั้งกระบวนการบริหารและกระบวนการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ เป็นการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งเป็นภารกิจที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการ

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในการสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาจะดำเนินการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน สามารถทำให้เด็กไทยเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นสุข

1.2 ความหมายของการประกันคุณภาพภายใน

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ เป็นคนดี เป็นคนเก่งและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษา ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 653) ให้ความหมายว่า ประกัน ก. รับรองว่าจะรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น รับรองว่าจะมีหรือไม่มีเหตุการณ์นั้นๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 3) ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การประเมินผล การติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 15) ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียนและผู้ปกครอง และผู้รับบริการ

ทางอ้อมได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชนและสังคมโดยรวม ว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

กรมสามัญศึกษา (2542 : 8) ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาการศึกษา (Mechanical Process) เพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษามีคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

อรรถพร จินะวัฒน์ (2546 : 168) กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายใน เป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างกระบวนการบริหารและกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

เสรี ลาขโรจน์ (2546 :105) กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเองหรือหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

สมคิด พรหมขัย (2544 : 5) กล่าวว่า การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การติดตามตรวจสอบและตัดสินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษาเอง หรือหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

สรุปได้ว่าการประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

1.3 แนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 :7) ได้ให้แนวคิดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาว่า มีแนวคิดเพื่อส่งเสริมและเสนอแนะทาง เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา โดยมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และการพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน
- 2) การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

3) การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ซึ่งถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอก แต่ก็ยังถือว่าเป็นการประเมินภายใน เพราะเป็นการดำเนินการโดยหน่วยงานที่อยู่ในสายการบริหารของสถานศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยมและประเมินสถานศึกษาเป็นระยะๆ ตามที่กำหนด โดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพ อันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นองค์กรมหาชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2546: 24) ได้ให้แนวคิดในการประกันว่า ประกอบด้วยการดำเนินงาน 3 ประการ คือ

1) การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control) คือกระบวนการหรือแนวปฏิบัติ ที่นำการศึกษาเข้าสู่คุณภาพ ประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต ปัจจัยและกระบวนการ รวมทั้งการดำเนินการจัดทำแผนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งแผนแม่บท อันได้แก่ ธรรมนูญสถานศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแผนระยะสั้น อันได้แก่ แผนปฏิบัติการประจำปี ที่สามารถพัฒนาสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐานและดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามที่สถานศึกษาได้วางเอาไว้

2) การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (Quality Audit) คือกระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่วางเอาไว้และการจัดทำรายงานของสถานศึกษา ต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการนิเทศติดตามและช่วยเหลือจากหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังต้องหามาตรการในการปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษา ที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) การประเมินคุณภาพการศึกษา (Quality Assessment) คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย การทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมหรือการประเมินคุณภาพการศึกษา

สมคิด พรหมจ้อย (2544 : 3) ได้กล่าวถึงแนวคิดการประกันคุณภาพภายในว่า เป็นส่วนหนึ่ง ของการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งจะทำได้สารสนเทศที่สะท้อนการปฏิบัติงานของสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา อันนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงตนเองให้บรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด ดังนั้นหากสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษามีการประกัน

คุณภาพภายใน อย่างต่อเนื่องจะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติของตนเองว่ามีจุดเด่น
 ในเรื่องใด มีจุดบกพร่องที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงตนเองในด้านใดบ้าง อย่างไรก็ตามปัญหาหนึ่ง
 ที่เกิดขึ้น ในการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับเขตพื้นที่การศึกษาก็คือ ยังขาด
 ระบบและรูปแบบวิธีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและระดับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้
 สถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลตามเป้าหมายในพระราชบัญญัติ
 การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ต่อไปในอนาคต

จากแนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ดังนี้

1) การควบคุมคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้
 มาตรฐาน ได้แก่ การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการ
 และการดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามที่สถานศึกษาได้วางแผนเอาไว้

2) การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการตรวจสอบและติดตามผล
 การดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ได้แก่ การประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผน
 พัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการของสถานศึกษาที่วางแผนเอาไว้ และการจัดทำรายงาน
 ของสถานศึกษาต่อประชาชน ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีการนิเทศติดตามช่วยเหลือ
 จากหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) การประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการประเมินคุณภาพการศึกษา
 ตามมาตรฐานที่กำหนด โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่การศึกษา ได้แก่ การทบทวน
 คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวม

1.4 หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

ในการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อให้ได้คุณภาพและมาตรฐานนั้น มีหลักการ
 สำคัญในการประกันคุณภาพ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 :11) ได้เสนอหลักการสำคัญ
 ในการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1) จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนา
 ปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้บุคคลเสียหน้า
 โดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2) การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามข้อ 1 ต้องทำให้การประกันคุณภาพ การศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการทำงานของบุคลากรทุกคน ในสถานศึกษา ไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาจะต้องวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมาย ชัดเจน ทำตามแผน ตรวจสอบประเมินและพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ มีความโปร่งใส และมีจิตสำนึก ในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

3) การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู อาจารย์ และบุคลากรอื่นๆในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่ หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผล พัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นไปตาม ความต้องการของผู้ปกครอง สังคมและประเทศชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 2) ได้ให้หลักการพัฒนา สถานศึกษาทั้งระบบ ดังนี้

1) ทุกฝ่ายในสถานศึกษาสร้างวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสถานศึกษาร่วมกัน การ สร้างวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสถานศึกษา อาจจัดกำหนดเป็นปรัชญาสถานศึกษา แผนกลยุทธ์หรือ ธรรมนูญสถานศึกษาก็ได้

2) การพัฒนาสถานศึกษาจะต้องดำเนินการทั้งระบบ ได้แก่ การปฏิรูปการบริหาร และการจัดการ การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้และการ ประกันคุณภาพการศึกษา

3) ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสียในสถานศึกษาจะต้องมีส่วน ในการพัฒนา สถานศึกษา ทุกขั้นตอน

4) ทุกระบบงานย่อยของสถานศึกษาจะต้องเคลื่อนสู่เป้าหมายร่วมกัน

5) ทุกกิจกรรมในสถานศึกษาจะต้องนำไปสู่วิสัยทัศน์ในการพัฒนาสถานศึกษา

6) สถานศึกษาจะต้องมีการประเมินตนเองเป็นระยะๆ เพื่อนำผลการประเมิน ไปปรับปรุงสถานศึกษา

7) สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับสถานศึกษา จะต้อง มีการเรียนรู้ร่วมกันตลอดเวลาที่พัฒนาสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2546 : 17) ได้เสนอหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1) คุณภาพการศึกษาในบริบทของการประกันคุณภาพการศึกษา จะเน้นการสร้าง ความพึงพอใจให้กับผู้บริโภครวมทั้งภายในและภายนอก

คุณภาพภายใน หมายถึง ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะของผู้เรียน ที่สร้างความพึงพอใจ ให้กับผู้รับช่วงต่อในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตหรือทุกระดับชั้นเรียน

คุณภาพภายนอก หมายถึงความพึงพอใจในเชิงความสามารถและคุณลักษณะ ของผู้เรียนที่จำเป็นต่อความอยู่รอด และการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมือง และ วัฒนธรรมของประเทศชาติ ในการแข่งขันทางธุรกิจ การค้า และเทคโนโลยีระดับภูมิภาค และระดับโลก

2) การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุก ที่เน้นการวางแผนและ เตรียมการป้องกันล่วงหน้าก่อนที่ปัญหาจะเกิดขึ้น มิใช่การแก้สถานการณ์เฉพาะหน้า เพื่อตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว

3) การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการสร้างความมั่นใจ ที่ตั้งอยู่บนรากฐาน ของหลักวิชาและหลักฐานข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบได้ กระบวนการวิเคราะห์และประมวลผล ที่เป็นวิทยาศาสตร์ตรรกและความสมเหตุสมผล

4) การตรวจสอบและการวัดประเมินผลในบริบทของการประกันคุณภาพ การศึกษา มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลย้อนกลับสำหรับการวางแผน เพื่อการ ปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มิใช่การจับผิดหรือการตัดสินใจให้รางวัลหรือลงโทษ

5) คุณภาพของการออกแบบ (มาตรฐานวิชาการกรอบหลักสูตร) และ กระบวนการทำงาน (การเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

6) การประกันคุณภาพศึกษานับความสำคัญของการสร้างองค์ความรู้ ทักษะ และความมั่นใจแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อสร้าง โอกาส

7) การประกันคุณภาพการศึกษาให้ความสำคัญต่อการประสานสัมพันธ์ภายใน ระหว่างหน่วยงานการศึกษาทุกระดับ และการร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในเขตพื้นที่ การศึกษาและภูมิภาค

8) ภาวะความเป็นผู้นำและความเอาใจจริงเอาใจของผู้บริหารสถานศึกษาและการ มอบอำนาจความรับผิดชอบที่เหมาะสม เป็นปัจจัยสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2546 :10) ได้ให้ หลักการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1) ระบบประกันคุณภาพการศึกษาไม่ใช่เรื่องการชี้ถูกชี้ผิด หรือการตรวจสอบ แต่เป็นเครื่องมือที่ต้องใช้ควบคู่กับการกระจายอำนาจบริหารการศึกษา

2) มาตรฐานการศึกษาต้องสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

3) การประกันคุณภาพการมีภารกิจหลัก 4 ส่วน ซึ่งต้องแยกบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน

(1) การกำหนดมาตรฐาน หรือหลักเกณฑ์ของระบบประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของส่วนกลาง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นต้น

(2) การประเมินภายใน เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาในการพัฒนาระบบการประเมินภายใน โดยคณาจารย์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม

(3) การประเมินภายนอก ให้องค์กรอิสระในรูปองค์การมหาชน ทำหน้าที่ประเมินภายนอก การให้องค์กรอิสระทำหน้าที่นี้ เพราะต้องการให้อิสระจากฝ่ายราชการ และต้องทำหน้าที่ประเมินทั้งสถานศึกษาของรัฐและเอกชน

(4) การนำผลการประเมินไปใช้เพื่อการปรับปรุง เป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารการศึกษา

สรุปได้ว่า หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา มีดังนี้

1) ภาวะผู้นำและความมุ่งมั่นของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญในการประกันคุณภาพการศึกษา

2) การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ทั้งผู้บริหาร ครู และบุคลากรอื่นในสถานศึกษา

3) การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาต้องเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ร่วมดำเนินการ ติดตามประเมินผล พัฒนาปรับปรุง ให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีและมีคุณภาพเป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคมและประเทศชาติ

4) การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการ และการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ใช่กระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา

5) คุณภาพของการออกแบบ (มาตรฐานวิชาการกรอบหลักสูตร) และกระบวนการทำงาน (การเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

6) การประกันคุณภาพการศึกษาเน้นความสำคัญของการสร้างองค์ความรู้ ทักษะ ความมั่นใจ แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อสร้างโอกาส ให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

7) การประกันคุณภาพการศึกษาให้ความสำคัญต่อการประสานสัมพันธ์ภายในระหว่าง หน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับ และการร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในเขตพื้นที่ การศึกษาและภูมิภาค

8) ความร่วมมือ การมีส่วนร่วมของบุคลากรและการกระจายอำนาจความ รับผิดชอบที่เหมาะสม เป็นปัจจัยสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

1.5 ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 :7) ได้กำหนดการดำเนินงาน ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาว่า ในส่วนการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ซึ่งรวมถึงการศึกษา ปฐมวัยด้วย) นั้น ให้สถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย การดำเนินงานโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม 8 ประการ ดังนี้

- 1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
- 2) การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ
- 3) การจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา
- 4) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 5) การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา
- 6) การประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด
- 7) การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี
- 8) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (2547 : 55) ได้กำหนดว่า ระบบคุณภาพ เป็นการวางระบบหลักและระบบสนับสนุน ให้เกิดคุณภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านกระบวนการ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามมาตรฐานและตัวชี้วัด การบริหารคุณภาพนั้น จะทำเป็นวงจร เรียกว่า วงจร PDCA ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ

1) วางระบบ (Plan) เป็นการกำหนดขั้นตอนการทำงานที่เป็น“กระบวนการ มาตรฐาน” ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีวิธีดำเนินการที่เป็นวิธีการมาตรฐาน เมื่อดำเนินการไปแล้วจะต้อง บันทึกไว้เป็นหลักฐานและเป็นปัจจุบัน เป็นบันทึกมาตรฐานที่ใช้ตรวจสอบประเมินตนเอง และให้ผู้อื่น ตรวจสอบได้ ในการวางระบบนี้ เราสามารถวิเคราะห์ตัวชี้วัดจาก Flowchart ได้

ซึ่งจะรวบรวมไว้ เป็นสารสนเทศที่สะท้อนให้เห็นคุณภาพของแต่ละระบบนั้น และรวมกัน เป็นภาพรวมคุณภาพของทุกระบบในโรงเรียน การวางระบบคุณภาพเพื่อการประกันคุณภาพ การศึกษานั้น องค์ประกอบสำคัญก็คือ การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในโรงเรียน ดังนั้นการวางระบบ ให้มีกระบวนการมาตรฐาน วิธีการมาตรฐานและบันทึกมาตรฐาน จำเป็นต้องได้รับการรับรู้ ยอมรับและเข้าใจตรงกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนในโรงเรียนที่เป็นเจ้าของระบบ ซึ่งอาจเรียก ได้ว่าเป็น “กระบวนการของโรงเรียนเรา” วิธีการของเราและบันทึกของเรา

2) ทำตามระบบ (Do) คือ การปฏิบัติงานต่างๆ ตามกระบวนการ วิธีการและ บันทึก ข้อมูลที่จำเป็นอันเกิดมาจากการปฏิบัติที่เป็นข้อตกลง ที่กำหนดไว้ในบันทึกมาตรฐานของ ทุกคน ในองค์กรหรือที่รับผิดชอบในแต่ละระบบ อย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

3) ประเมินระบบ (Check) เป็นการร่วมกันและผลัดเปลี่ยนกันประเมินระหว่าง บุคคล ระหว่างทีม ที่รับผิดชอบในระบบต่างๆภายในโรงเรียน (ภาคเรียนละ 1 ครั้ง) ตามเกณฑ์ ที่โรงเรียนกำหนดเอง เพื่อตรวจสอบว่าการดำเนินงานตามกระบวนการ วิธีการ ขั้นตอน ของระบบ ต่างๆ ว่าบรรลุมาตรฐานของโรงเรียนเพียงใด

4) ปรับปรุงพัฒนา (Act) เป็นการนำผลการประเมินมาแก้ไขและพัฒนาระบบ ซึ่งอาจจะเป็นส่วนกระบวนการ วิธีการหรือบันทึกส่วนใดส่วนหนึ่งให้ดีขึ้นจนเป็นระบบคุณภาพ ที่ผลดูไว้จนเป็นวัฒนธรรมของการทำงานเชิงคุณภาพขององค์กรต่อไป

กรมวิชาการ (2546 :19) ได้กำหนดว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษา เป็นระบบที่สถานศึกษาร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่ การศึกษา ภายใต้การกำกับดูแลและสนับสนุนส่งเสริมของหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อสร้างความ มั่นใจ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักวิชา ข้อมูลและหลักฐานที่ตรวจสอบได้ และการมีส่วนร่วม ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่า ผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อการ พัฒนาความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรمان (2545 :32) กล่าวว่า ในวงการอุตสาหกรรม ระบบประกันคุณภาพได้เกิดขึ้นหลายระบบ เพื่อประกันผลผลิตว่ามีคุณภาพตามมาตรฐานหรือไม่ วงการศึกษาได้ดัดแปลงระบบการประกันคุณภาพดังกล่าวมาใช้

1) ระบบ ISO เป็นระบบคุณภาพที่มีการเน้นในหลักการ เป้าหมายและจุดประสงค์ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต หรืองานบริการที่รวมการประกัน คุณภาพและการควบคุมคุณภาพ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่าผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิตหรือบริการ เป็นไป ตามความต้องการทางคุณภาพของลูกค้า โครงสร้าง ISO 9000 ประกอบด้วย ISO 9001,

ISO 9002, ISO 9003, ISO 9004 ในจำนวนนี้ ISO 9001 ได้รับการยอมรับว่ามีความเหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้กับระบบการศึกษา เนื่องจากเป็นส่วนที่ละเอียดที่สุดของมาตรฐาน ครอบคลุมองค์กรที่มีกระบวนการออกแบบและพัฒนาการผลิต การติดตั้งและการบริการ

2) ระบบ TQM (Total Quality Management) เป็นระบบที่ปรับปรุงการวางแผน การจัดการ และการทำความเข้าใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องของแต่ละบุคคล ในแต่ละระดับ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพให้มีความยืดหยุ่นเพื่อที่จะสามารถแข่งขันได้ TQM เป็นระบบที่สามารถนำไปใช้ได้กับทุกองค์กร ประสิทธิภาพของการจัดการในระบบนี้ขึ้นอยู่กับปฏิบัติ ตามบทบาทหน้าที่ของทุกคนในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมาย แกนสำคัญของระบบ TQM คือความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ส่วนสำคัญของกระบวนการอยู่ที่การจัดการที่จำเป็น สำหรับระบบ เครื่องมือและทีมงาน

สรุปได้ว่า ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นระบบบริหารและจัดการศึกษา ที่มีการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ เป็นระบบ ต่อเนื่องจนเป็นวัฒนธรรมขององค์กร โดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยมีการดำเนินการ ดังนี้

- 1) การวางแผนปฏิบัติงาน เป็นการวิเคราะห์องค์กร กำหนดเป้าหมายหรือ มาตรฐาน การศึกษา กำหนดแนวทางการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดกิจกรรมการ ดำเนินงาน อย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน
- 2) การดำเนินงานตามแผน เป็นการดำเนินงานตามแผนหรือโครงการที่กำหนด ตลอดจนการส่งเสริมสนับสนุน การนิเทศ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและทรัพยากร ในการดำเนินงาน มีบันทึกการปฏิบัติงานที่ตรวจสอบได้
- 3) การตรวจสอบและประเมินผล เป็นการกำหนดกรอบในการประเมิน การจัดทำ เครื่องมือ การจัดเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายข้อมูล
- 4) การปรับปรุงงาน เป็นการนำผลการประเมินมาปรับปรุงการปฏิบัติงาน ของบุคลากร โดยวางแผนการดำเนินงานในระยะต่อไปและจัดทำข้อมูลสารสนเทศ

1.6 ขั้นตอนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 :14 -15) ได้เสนอ ขั้นตอน การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในว่าให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารและการจัดการ เรียนการสอน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) การเตรียมการ
  - (1) การเตรียมความพร้อมของบุคลากร

1. การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายใน ของการประกันคุณภาพการศึกษาและการทำงานเป็นทีมโดยรูปแบบที่ควรใช้ ได้แก่ การจัดประชุม เพื่อสร้างความตระหนัก หรือการจัดหาวิทยากรที่มีคุณภาพมาช่วยชี้แจงทำความเข้าใจ โดยให้ บุคลากรทุกคนได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมรับทราบพร้อมกัน เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสได้ทราบ ความจำเป็นของการประกันคุณภาพภายในอย่างทั่วถึงกัน และร่วมมือ ร่วมใจ ในการดำเนินงาน ต่อไป

2. การพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน รูปแบบ ที่ควรใช้คือ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยแบ่งเป็นช่วงๆ ตามกิจกรรมที่จะดำเนินการ ในแต่ละช่วง

(2) การแต่งตั้งกรรมการ

การแต่งตั้งกรรมการ ควรพิจารณาตามแผนภูมิโครงสร้างการบริหาร ฝ่ายงานที่รับผิดชอบใดควรอยู่ในคณะกรรมการที่รับผิดชอบการพัฒนาและการประเมินคุณภาพ ที่เกี่ยวข้องกับงาน ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ อาจารย์ประจำชั้น และอาจารย์ประจำวิชา ควรเป็นกรรมการที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพด้านการเรียนการสอน ด้านครูและนักเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริหารและอาจารย์ฝ่ายบริหาร ควรเป็นกรรมการที่รับผิดชอบการประกัน คุณภาพเกี่ยวกับกระบวนการบริหารและเกี่ยวกับผู้ที่ทำงานด้านบริหารจัดการ เป็นต้น และมีคณะกรรมการกลาง ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้แทนของกรรมการคณะต่างๆ เพื่อประสาน และรับผิดชอบในภาพรวมทั้งหมด

การมีคณะกรรมการตามโครงสร้างการบริหาร และให้บุคลากรรับผิดชอบ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานในภารกิจของตน จะทำให้ระบบการประกันคุณภาพภายในหล่อหลอม เข้ากับการทำงานตามภารกิจของบุคลากร ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและมีความเชื่อมโยงกัน ในการพัฒนาคุณภาพด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร ด้านกระบวนการและด้านผู้เรียน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาครบด้านครบทุกด้าน

2) การดำเนินการประกันคุณภาพ

การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบประเมินผลและการพัฒนาปรับปรุง ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องดำเนินการร่วมกันทุกขั้นตอน โดยมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอน ดังนี้

(1) การวางแผน

การวางแผนเป็นการคิดเตรียมการไว้ล่วงหน้า เพื่อจะทำงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ในการวางแผนจะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบงาน ระยะเวลา และทรัพยากรที่ต้องใช้ เพื่อทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ สำหรับสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นจะต้องมีการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา หรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทสำหรับกำหนดทิศทางในการพัฒนาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายภายในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาควรมีการจัดทำแผนต่างๆ คือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรและสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา แผนงบประมาณทั้งรายรับและรายจ่ายของสถานศึกษา แผนต่างๆ มีความเชื่อมโยงกัน แม้จะมีหลายแผน แต่ที่จริงแล้วเป็นแผนใหญ่แผนเดียวเท่านั้น เพราะแผนต่างๆ มีความเชื่อมโยงกันตลอด กล่าวคือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นแผนระยะยาว ที่ครอบคลุมเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานั้นๆ จากแผนระยะยาวดังกล่าวนำมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี ซึ่งเป็นแผนระยะสั้นว่าภายใน 1 ปี สถานศึกษามีเป้าหมายจะดำเนินการเรื่องใดและโดยวิธีใด

(2) การปฏิบัติตามแผน

การปฏิบัติตามแผนเป็นการที่บุคลากรร่วมกันดำเนินการตามแผนที่จัดทำไว้ โดยในระหว่างดำเนินงานต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา และควรมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ผู้บริหารควรส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ กำกับติดตามทั้งระดับบุคคล รางกลุ่ม รางหมวด/ฝ่าย เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผน ผู้บริหารควรให้การนิเทศเพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในเรื่องการจัดการเรียนการสอน การประเมินตนเองและทักษะในด้านต่างๆ โดยผู้บริหารอาจให้การนิเทศเอง หรือเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญแต่ละด้านมาให้การนิเทศ หรือส่งบุคลากรไปฝึกอบรม

(3) การตรวจสอบประเมินผล

การประเมินผล เป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เพราะจะได้ข้อมูลย้อนกลับ ต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้าง ผู้บริหารและครูที่เข้าใจระบบการประกัน คุณภาพอย่างถูกต้องจะตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินผล กิจกรรมการตรวจสอบประเมินผล ประกอบไปด้วย การวางกรอบการประเมิน การจัดหา/จัดทำเครื่องมือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมาย และการตรวจสอบ/ปรับปรุง
คุณภาพการประเมิน

(4) การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน

เมื่อบุคลากรแต่ละคน แต่ละฝ่ายประเมินผลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ส่งผลให้กับ
คณะกรรมการที่รับผิดชอบ เพื่อรวบรวมผลการประเมินมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แปลผล
ในภาพรวมทั้งหมด แล้วนำเสนอผลการประเมินต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูประจำชั้น ครูประจำวิชา
หัวหน้าหมวด ผู้บริหาร เพื่อนำผลไปใช้ในการพัฒนางานตนเองต่อไป รวมทั้งจัดทำเป็นข้อมูล
สารสนเทศเพื่อประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้

3) การรายงานผล

เมื่อสถานศึกษาได้ดำเนินการตามแผนและมีการประเมินผลภายในเสร็จ
เรียบร้อยแล้ว ในช่วงปลายปีการศึกษาจะต้องจัดทำรายงานการประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี
เพื่อเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มได้รับทราบ โดยดำเนินการดังนี้

- (1) การรวบรวมผลการดำเนินงานและผลการประเมิน
- (2) วิเคราะห์และสังเคราะห์จำแนกตามมาตรฐานการศึกษา
- (3) เขียนรายงาน

เนื้อหาสาระที่นำเสนอในรายงานการประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี
ควรมีหัวข้อ ดังนี้

- (1) ข้อมูลสภาพทั่วไปของสถานศึกษา
- (2) วิสัยทัศน์ เป้าหมายหรือมาตรฐาน และแผนงานของสถานศึกษา
- (3) ผลการประเมินตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้
- (4) สรุปผลการประเมินของมาตรฐานแต่ละด้าน คือด้านผู้เรียน

ด้านกระบวนการและด้านปัจจัย

(5) ภาคผนวก

สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (2547 : 35-59) ได้เสนอขั้นตอนการดำเนินงาน
ระบบประกันคุณภาพภายในว่า การที่จะดำเนินการสร้างโรงเรียนให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน
การศึกษาตามที่โรงเรียนกำหนด และเป็นที่ยอมรับของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนนั้น
ผู้ที่เกี่ยวข้องในองค์กรจะต้องมีส่วนร่วม ตั้งแต่ร่วมวางแผนร่วมปฏิบัติ ร่วมกันตรวจสอบ
และร่วมกันปรับปรุง เพื่อที่จะให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) การวางแผนพัฒนาโรงเรียน

การที่จะดำเนินการสร้างโรงเรียนให้มีคุณภาพได้มาตรฐานการศึกษาตามที่โรงเรียนกำหนดและเป็นที่ยอมรับของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องในองค์กรจะต้องมีส่วนร่วม ตั้งแต่ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมกันตรวจสอบและร่วมกันปรับปรุง เพื่อให้โรงเรียน เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ มีกระบวนการทำงานดังนี้

(1) การวิเคราะห์สภาพการณ์

1. สภาพการณ์ทั่วไป เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก ที่มีผลหรือจะมีผลต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาโรงเรียน เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาล ความคาดหวังของสังคมต่อคุณลักษณะนักเรียน ทิศทางการปฏิรูปการศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กฎหมายระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน รวมทั้งกระแสการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2. สภาพการณ์เฉพาะ หมายถึง การที่โรงเรียนจะต้องศึกษาสภาพบริบทชุมชน ที่โรงเรียนตั้งอยู่ว่ามีสภาพอย่างไรทั้งด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรม เทคโนโลยี หรือการประกอบอาชีพ ชุมชนมีปัญหาอะไรบ้าง รวมทั้งความต้องการหรือความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อโรงเรียนเป็นอย่างไร

(2) การจัดวางทิศทางโรงเรียน

การจัดวางทิศทางของโรงเรียน เป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายร่วมกันตั้งปณิธาน ความมุ่งหวังที่จะพัฒนาโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จ โดยร่วมกันระดมพลังปัญญา และแรงบันดาลใจ สร้างภาพที่พึงประสงค์ของโรงเรียน โดยร่วมกันกำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน

2) การวิเคราะห์ระบบต่างๆในโรงเรียน

โรงเรียนต้องวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนในภาพรวมของโรงเรียน โดยการวิเคราะห์ระบบหลักและระบบสนับสนุนของโรงเรียน ตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่สัมพันธ์กับระบบนั้นๆ โดยแยกวิเคราะห์ตามปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาระบบในด้านคน ระบบและการจัดการ และจุดอ่อน/จุดแข็งของผลผลิตด้านผู้เรียน เพื่อนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งในส่วนที่เป็นจุดแข็งจะผดุงให้คงอยู่ได้อย่างไร ส่วนที่เป็นจุดอ่อนจะต้องปรับปรุงให้ได้มาตรฐานด้วยวิธีการใด

3) การกำหนดยุทธศาสตร์

(1) ยุทธศาสตร์ปรับปรุง คือการนำเอาระบบแต่ละระบบที่วิเคราะห์ในภาพรวมของโรงเรียนแล้วพบว่าเป็นจุดอ่อน มาเป็นยุทธศาสตร์ปรับปรุง แล้วกำหนดเป็นจุดเน้น

ที่จะดำเนินการ และจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการออกมา กิจกรรมที่ใช้คือ การประกันคุณภาพระบบ (QA) โดยวางลำดับความสำคัญการพัฒนาในระบบในระยะหนึ่งๆ เช่น ใน 1 เทอมควรมีจุดเน้นที่ระบบสำคัญๆ เพียงระบบเดียว เพราะครูคนหนึ่งรับบทบาทในหลายระบบ หากปรับปรุงไปพร้อมๆกัน ก็จะเป็นภาระและขาดการให้ความสำคัญ

(2) ยุทธศาสตร์ดำรงรักษา คือการนำเอาระบบย่อยที่วิเคราะห์ในภาพรวมของโรงเรียน แล้วพบว่าเป็นจุดแข็ง มาเป็นยุทธศาสตร์ดำรงรักษา แล้วกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการเพื่อทำการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมที่ใช้ก็คือ การพัฒนาคุณภาพของระบบย่อยอย่างต่อเนื่อง (CQI)

เมื่อมีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน กำหนดยุทธศาสตร์ และกำหนดจุดเน้นแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือการกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ที่แต่ละทีมงานเป็นผู้ปฏิบัติตาม แผนปฏิบัตินี้จะต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย โดยใช้ระบบบริหารคุณภาพ (PDCA) เป็นตัวควบคุมการทำงาน

4) การประกันคุณภาพด้วยการบริหารระบบคุณภาพ

ระบบคุณภาพ เป็นการวางระบบหลักและระบบสนับสนุนในโรงเรียนให้เกิดคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกระบวนการ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามมาตรฐาน/ตัวชี้วัด การบริหารระบบคุณภาพนั้น จะทำเป็นวงจรเรียกว่า วงจร PDCA ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบดังนี้

(1) วางระบบ (Plan) เป็นการกำหนดขั้นตอนการทำงานที่เป็น “กระบวนการมาตรฐาน” ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีวิธีดำเนินการที่เป็น “วิธีการมาตรฐาน” เมื่อดำเนินการไปแล้วจะต้องบันทึกไว้เป็นหลักฐานเป็น “บันทึกมาตรฐาน” ที่ใช้ตรวจสอบประเมินตนเอง และให้ผู้อื่นตรวจสอบได้ ในการวางระบบนี้ สามารถวิเคราะห์จากตัวชี้วัดจาก Flow chart ได้ ซึ่งจะรวบรวมไว้เป็นสารสนเทศที่สะท้อนให้เห็นคุณภาพของระบบแต่ละระบบนั้น และรวมกันเป็นภาพรวมคุณภาพของทุกระบบในโรงเรียน

(2) ทำตามระบบ (Do) คือ การปฏิบัติงานต่างๆ ตามกระบวนการ วิธีการทุกคนในองค์กร หรือที่รับผิดชอบในระบบแต่ละระบบ และบันทึกข้อมูลที่จำเป็นอันเกิดมาจากการปฏิบัติ ตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ในบันทึกมาตรฐาน อย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

(3) ประเมินระบบ (Check) เป็นการร่วมกันและผลัดเปลี่ยนกันประเมินระหว่างบุคคล ระหว่างทีมที่รับผิดชอบระบบต่างๆ ภายในโรงเรียน (ภาคเรียนละ 1 ครั้ง) ตามเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดเอง เพื่อตรวจสอบว่าการดำเนินงานตามกระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนของระบบต่างๆ ว่าบรรลุมาตรฐานของโรงเรียนเพียงใด

(4) ปรับปรุงพัฒนา (Act) เป็นการนำผลการประเมินมาแก้ไขและพัฒนาระบบ ซึ่งอาจจะเป็นส่วนกระบวนการ วิธีการหรือบันทึกส่วนใดส่วนหนึ่งให้ดีขึ้น จนเป็นระบบคุณภาพ ที่ผดุงไว้จนเป็นวัฒนธรรมของการทำงานเชิงคุณภาพขององค์กรต่อไป

อุทุมพร (ทองอุไทย) จามรมาน (2545 : 55 - 57) ได้เสนอแนวทางการประกันคุณภาพไว้ 9 ขั้นตอน ดังนี้

1) การสร้างความเข้าใจให้แก่ทุกคนในหน่วยงาน

การสร้างความเข้าใจให้แก่ทุกคนในหน่วยงาน เป็นการตอบคำถามให้รู้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษา คืออะไร ใครทำ ทำอะไร ทำไมต้องทำ คุณภาพอะไร ของใคร และเป้าหมายเชิงคุณภาพของหน่วยงานอยู่ที่ไหน

2) การสร้างสำนึกให้เกิดในใจทุกคนในหน่วยงาน

การสร้างสำนึกให้เกิดในใจทุกคนในหน่วยงาน เป็นการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง วิถุคทางการศึกษาของประเทศ กฎหมายที่มีผลบังคับใช้กับคนในวงการศึกษา ภัยคุกคามจากการเปิดการศึกษาเสรี สถานะของประเทศไทยในการแข่งขันกับต่างประเทศทั่วโลก ซึ่งถ้าไม่เร่งแก้ไขปรับปรุง ประเทศไทยก็จะอยู่ในสภาพถอยหลัง/ล้าหลัง

3) รวมพลังเพื่อทำ SAR 1 รวมพลังเพื่อทำ SAR 1 เป็นการระดมพลังใช้

ประสบการณ์ ความรู้สึกที่เกี่ยวกับหน่วยงาน มาประเมินผลหน่วยงานของตน โดยให้แต่ละคนระบุผลการทำงานตามตัวบ่งชี้ และตัดสินใจเทียบกับเกณฑ์ว่างานใดอยู่สูงหรือต่ำกว่าเกณฑ์ ถ้าสูงกว่า ทำอย่างไรจะให้อีกสูงขึ้น ถ้าต่ำกว่าทำอย่างไรจึงจะแก้ไข/ปรับปรุง เป็นการวิเคราะห์สิ่งที่ทำมาแล้วว่าเป็นอย่างไร แล้วหาทางแก้ไขปรับปรุงวิธีทำงานเพื่อให้เกิดคุณภาพแก่ผลผลิต เป็นการรวมใจ รวมพลัง รวมความคิด เพื่อหาทางทำให้หน่วยงานดีขึ้น และเขียนเป็นรายงานประเมินตนเอง ฉบับที่ 1 (SAR 1) ซึ่งชี้สภาพของหน่วยงาน

4) เปิดใจกว้างพร้อมแก้ไขปรับปรุงตัวเอง

เปิดใจกว้างพร้อมแก้ไขปรับปรุงตัวเอง เป็นการให้แต่ละคนประเมินตนเอง แล้วแก้ไข/ปรับปรุงตนเองโดยตนเอง การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง เป็นการร่วมกันเปิดใจด้วยว่างานใดเป็นอย่างไร ใครทำ และจะช่วยแก้ไขปรับปรุงอย่างไร การวิเคราะห์ประเมินมิใช่การตีประจาน ลงโทษ หากแต่เป็นการหาสาเหตุเพื่อจะได้แก้ไขที่สาเหตุ โดยปรับปรุงวิธีทำงานของแต่ละคน ซึ่งมีใช้แก้ไขบุคคลลักษณะนิสัยซึ่งแก้ไขได้ช้าและยาก

5) ทำแผนพัฒนาคน

การวิเคราะห์ตนเอง จะเน้นสาเหตุที่ทำให้งานไม่ได้ตามเป้าหมาย ซึ่งถ้าทุกงานมีผลวิเคราะห์ดังกล่าว จะทำให้สรุปได้ทันทีว่าใครควรปรับปรุงเรื่องอะไร ซึ่งนำมาจัดทำแผน

พัฒนาคน แผนพัฒนาคนจึงเป็นการสรุปให้เห็นอย่างชัดเจนเป็นระบบว่า ใครควรถูกพัฒนา เรื่องอะไร เมื่อไร อย่างไร และจะเห็นผลโดยวิธีใด

6) การทำฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์

การทำฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ เป็นการสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อบันทึกข้อมูล ดังนี้

(ก) ข้อมูลการปฏิบัติงานตามภาระงานของแต่ละคน ทุกๆ สัปดาห์/ปีการศึกษา

(ข) ข้อมูลผลงานของโรงเรียน เช่น ผลการทำกิจกรรม โครงการ

(ค) ข้อมูล หลักฐาน ผลการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับบุคลากรและโรงเรียน

ระบบฐานข้อมูลนี้ ควรจัดเป็นรายองค์ประกอบหรือรายมาตรฐาน (ระดับโรงเรียนในเบื้องต้นมี 14 มาตรฐาน) เพื่อช่วยในการจัดทำรายงานประเมินตนเอง

7) การวางระบบการทำงาน

การวางระบบการทำงาน หน่วยงานจะต้องระบุภาระหน้าที่ว่า ตั้งมาให้ทำภาระงานอะไรบ้าง ภาระงานแต่ละงานของหน่วยงานจะวางระบบกำกับงานอย่างไร เช่น งานสอน จะมีงานอะไรบ้าง แต่ละงานจะกำหนดวิธีทำ วงจร วิธีกำกับ ทั้งกิจกรรมและช่วงเวลาอย่างไร

8) วางวิธีทำงานอย่างมืออาชีพ

ควรมีการประชุมคนในแต่ละงาน เพื่อกระตุ้นขั้นตอนการทำงานว่า เริ่มอย่างไร และจบอย่างไร แต่ละช่วงใช้เวลาเท่าไร และเชื่อมโยงกับงานอื่นอย่างไร เช่น งานเตรียมการสอน ได้แก่

(1) การอ่านหลักสูตรและวิธีจัดการเรียนการสอน

(2) การทำประมวลการสอน

(3) การจัดทำแผนการสอนรายครั้ง

(4) การทำสื่อต่างๆ

(5) การทำเอกสารประกอบการสอน เอกสารคำสอน ตำรา บทความประกอบ

(6) การทำเครื่องมือวัดผล

(7) การกำหนดเกณฑ์ตัดสิน

ในกิจกรรมแต่ละอย่าง ต้องระบุให้ชัดเจนว่าจะทำอย่างไร เช่น การอ่านหลักสูตรมี 3 ขั้นตอน คือ

(1) การอ่านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรว่า หลักสูตรต้องการให้ผู้จบมีคุณลักษณะอะไรบ้าง

(2) การอ่านโปรแกรมการจัดการเรียน ระบุให้ได้ว่า เป็นวิชาการระดับใด เรียนในภาคต้น/ปลาย เรียนวิชาใดมาก่อน/หลัง เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของเนื้อหา ผู้เรียน และวิธีสอนตลอดหลักสูตร

(3) การจัดเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของวิชาที่สอน ให้มีความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

9) ซึ่งการเปลี่ยนแปลง

เมื่อทำมาถึงขั้นที่ 9 ทุกหน่วยงานจะมีข้อมูลผลการปฏิบัติงานรายบุคคลและ ระดับหน่วยงาน ซึ่งจัดทำตามองค์ประกอบหรือมาตรฐาน ซึ่งทำให้สามารถเขียน SAR ฉบับที่ 2 ได้แล้ว และเมื่อเขียน SAR 2 จะเห็นการเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับ SAR 1 และการวิเคราะห์ จุดอ่อนจุดแข็ง จะนำไปสู่การปรับ ข้อ 5, 7, 8 เพราะ SAR 2 นำจะชี้ความแตกต่างหรือ การเปลี่ยนแปลงในผลงานอันเนื่องมาจากวิธีทำงานที่ดีที่สุด

นอกจากนี้ SAR 2 ยังนำไปสู่การปรับปรุงประเด็นในแต่ละขั้นตอน เช่น อาจยังมีคนไม่เข้าใจหรือไม่สำนึก หรือไม่ร่วมมือ ก็จะได้หาทางแก้ไขปรับปรุงต่อไป

สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (2547 :36) กล่าวว่า การที่จะดำเนินการ สร้างโรงเรียนให้มีคุณภาพได้มาตรฐานการศึกษาตามที่โรงเรียนกำหนด และเป็นที่ยอมรับ ของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องในองค์กรจะต้องมีส่วนร่วม ตั้งแต่ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมกันตรวจสอบและร่วมกันปรับปรุง เพื่อที่จะให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ โดยมีกระบวนการทำงาน ดังนี้

- (1) การวิเคราะห์สภาพการณ์
- (2) การจัดวางทิศทางของโรงเรียน
- (3) การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของระบบต่างๆ
- (4) การกำหนดยุทธศาสตร์
- (5) ประกันคุณภาพด้วยการบริหารระบบคุณภาพ

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา มีดังนี้

1) การเตรียมการ เป็นการเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีการสร้างความตระหนัก พัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาระบบประกันคุณภาพ การศึกษา มีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบการพัฒนาประกันคุณภาพของสถานศึกษา

2) การดำเนินการ มีดังนี้

(1) การวางแผนการปฏิบัติงาน เป็นการคิดเตรียมการไว้ล่วงหน้า เพื่อที่จะ ทำงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ในการวางแผนต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทาง

ดำเนินการ ผู้รับผิดชอบงาน ระยะเวลาและทรัพยากรที่จะต้องใช้ในการปฏิบัติงาน โดยจะต้องมีการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร หรือคู่มือระบบพัฒนาคุณภาพการศึกษา

(2) การปฏิบัติตามแผน เป็นการปฏิบัติงานตามแผนที่ได้จัดทำไว้ โดยระหว่างดำเนินการต้องมีการบันทึกข้อมูลที่จำเป็น และผู้บริหารควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกและทรัพยากรเพื่อให้การปฏิบัติงานของบุคลากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การปฏิบัติงานของบุคลากร ให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(3) การตรวจสอบประเมินผล เป็นการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการหรือคู่มือระบบพัฒนาคุณภาพการศึกษาว่า บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ต้องปรับปรุงแก้ไขในด้านใดบ้าง ในการตรวจสอบประเมินผล ควรมีการวางกรอบการประเมิน จัดทำเครื่องมือการประเมิน เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล แปลความหมาย เมื่อสิ้นภาคเรียน หรือสิ้นปีการศึกษา ควรมีการสรุปรวมนำผลมาพิจารณาแก้ไข ปรับปรุง การดำเนินงานในระยะต่อไป

(4) การนำผลการปฏิบัติงานมาปรับปรุงงาน เป็นการนำผลการประเมินมาแก้ไขพัฒนาระบบ ซึ่งอาจจะเป็นกระบวนการ วิธีการ บันทึกข้อมูล หรือผลผลิตส่วนใดส่วนหนึ่งให้ดีขึ้น แล้วนำเสนอผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลไปใช้ในการพัฒนางานของตน จนเป็นระบบคุณภาพที่ผุดงไว้นั้นเป็นวัฒนธรรมการทำงานขององค์กรต่อไป

3) การจัดทำรายงานประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี

เป็นการรวบรวมผลการดำเนินงานและผลการประเมินการดำเนินงานตามโครงการ หรือคู่มือระบบพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีการวิเคราะห์ข้อมูลตามมาตรฐาน จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา ตลอดจนข้อเสนอแนะ เพื่อจัดทำรายงานเสนอผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

1.7 การประกันคุณภาพภายนอก

1.7.1 ความหมายการประกันคุณภาพภายนอก

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 :3) ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การประเมินผลและติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ

การศึกษา หรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มี การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2549 :2)

ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพภายนอก คือ การประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา การติดตามตรวจสอบและประเมินคุณภาพ และมาตรฐานการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยผู้ประเมินภายนอก ที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) หรือ สมศ. ผู้ประเมินภายนอกหรือคุณหมอโรงเรียนจะต้องมีความเป็นอิสระและเป็นกลาง ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับการประเมินคุณภาพภายนอก อันจะนำไปสู่ การเข้าถึงคุณภาพการศึกษาด้วยความเป็นกลาง และสร้างสรรค์พัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาอย่างแท้จริง

กรมสามัญศึกษา (2542 :15) ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จากภายนอกโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือบุคคลหรือ หน่วยงานภายนอก ที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพ และให้มีการพัฒนา คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

สมคิด พรหมจ้อย (2544 : 5) ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การติดตามตรวจสอบและตัดสินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือ หน่วยงานภายนอก ที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การประเมินผลและ การติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงาน รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือบุคคล หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงาน รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษารับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาของสถานศึกษา

1.7.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพภายนอก

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2549 :3) ได้ เสนอวัตถุประสงค์ของการประเมินคุณภาพภายนอก ดังนี้

- 1) เพื่อตรวจสอบ ยืนยันสภาพจริงในการดำเนินงานของสถานศึกษา

และประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

- 2) เพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งจะช่วยสะท้อนให้เห็นจุดเด่น จุดควรพัฒนาของสถานศึกษา สาเหตุของปัญหาและเงื่อนไขของความสำเร็จ
- 3) เพื่อช่วยเสนอแนะแนวทางปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาแก่สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด
- 4) เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพและประกันคุณภาพภายใน อย่างต่อเนื่อง
- 5) เพื่อรายงานผลการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

1.7.3 หลักการของการประเมินคุณภาพภายนอก

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2549 : 3) ได้เสนอหลักการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานว่า การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่ความมีมาตรฐานทางการศึกษาและเป็นที่ยอมรับในระดับสากลต่อไป ซึ่งรูปแบบและวิธีการดำเนินการจะเป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

การประเมินคุณภาพภายนอกศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ

- 1) เป็นการประเมินเพื่อมุ่งให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องการตัดสิน การจับผิด หรือการให้โทษ
- 2) ยึดหลักความเที่ยงตรง เป็นธรรม โปร่งใส มีหลักฐานข้อมูลตามสภาพความเป็นจริงและมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้
- 3) มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างเสรีภาพทางการศึกษากับจุดมุ่งหมายและหลักการศึกษาของชาติ โดยให้มีเอกภาพเชิงนโยบายแต่ยังคงมีความหลากหลายในทางปฏิบัติที่สถานศึกษาสามารถกำหนดเป้าหมายเฉพาะและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เต็มตามศักยภาพของสถานศึกษาและผู้เรียน
- 4) มุ่งเน้นในเรื่องของการส่งเสริมและประสานงาน ในลักษณะกัลยาณมิตรมากกว่าการกำกับและควบคุม
- 5) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพและการพัฒนาการจัดการศึกษา จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

1.7.4 การดำเนินงานประเมินคุณภาพภายนอก

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 23) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดแนวทางการประเมินคุณภาพภายนอกว่า “มาตรา 49 ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์การมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำหน้าที่การประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ ในพระราชบัญญัตินี้ ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้ง ในทุกห้าปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน”

1.7.5 ความสำคัญการประเมินคุณภาพภายนอก

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2549 : 2) ได้ให้ความสำคัญของการประเมินภายนอกว่า มีความสำคัญและมีความหมายต่อสถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน ดังนี้

- 1) เป็นการส่งเสริมให้สถานศึกษาพัฒนาเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานและพัฒนาตนเอง ให้เต็มศักยภาพอย่างต่อเนื่อง
- 2) เพิ่มความมั่นใจและคุ้มครองประโยชน์ให้ผู้รับบริการทางการศึกษา ให้มั่นใจได้ว่า สถานศึกษาจัดการศึกษามุ่งสู่คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความสามารถและมีความสุขเพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
- 3) สถานศึกษาและหน่วยงานที่กำกับดูแล เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนท้องถิ่น มีข้อมูลที่ช่วยตัดสินใจในการวางแผนและดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการและบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด
- 4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบายมีข้อมูลสำคัญในภาพรวมเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาทุกระดับทุกสังกัด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ทางการศึกษาและการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

รุ่ง แก้วแดง (2544 : 130) กล่าวว่า การประเมินคุณภาพภายนอก จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มนับตั้งแต่ผู้เรียน สถานศึกษา พ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ดังนี้

- 1) ผู้เรียนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ เรียนในสิ่งที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัด เรียนจากประสบการณ์จริง คิดเป็น ทำเป็น

ไม่เครียดจากการเรียนจนต้องพึ่งยาเสพติด มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นคนดี คนเก่งและเรียนรู้
อย่างมีความสุข

2) พ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชน จะมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับ
โรงเรียน การพัฒนาการจัดการศึกษา มีส่วนร่วมในการประเมินและพัฒนาสถานศึกษา รวมทั้งได้
รับรู้ข้อมูล จากผลการประเมินภายนอก

3) สถานศึกษา การประเมินภายนอกจะกระตุ้นให้สถานศึกษามีการทบทวน
และปรับปรุงกระบวนการประเมินภายในของตนเอง ได้รับคำแนะนำจากผู้ประเมินในการ
ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งสามารถใช้ผลการประเมินเพื่อขอรับการช่วยเหลือ
ทางวิชาการ และการสนับสนุนด้านงบประมาณต่อไป

4) หน่วยงานที่กำกับดูแล ทั้งในระดับเขตพื้นที่และในส่วนกลาง จะได้รับ
ข้อมูลประกอบการพัฒนานโยบายและแผน การตัดสินใจและการสนับสนุนได้ถูกต้องตรงตาม
สภาพ และความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษา

5) สังคมและประเทศชาติ ได้การศึกษาที่มีคุณภาพ ได้สมาชิกที่มีคุณภาพ
นำไปสู่การพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เสริมสร้างศักยภาพและความสามารถในการแข่งขัน
ระดับนานาชาติ

1.8 มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 75 - 80) ได้พัฒนามาตรฐาน
การศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อใช้เป็นกรอบในการประเมินคุณภาพภายนอกครั้งแรก
จำนวน 14 มาตรฐาน 53 ตัวบ่งชี้ เพื่อใช้ในการประเมินภายนอก ดังนี้

มาตรฐานด้านผู้เรียน

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 4 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ
มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้
และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 9 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงาน
ร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 10 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 12 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ คนตรีและกีฬา
มาตรฐานด้านกระบวนการ

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการจัดองค์กร/โครงสร้างและการบริหารงาน
 อย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน
 ในการพัฒนาการศึกษา

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียน
 เป็นสำคัญ

มาตรฐานด้านปัจจัย

มาตรฐานที่ 20 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ

มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ
 และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 24 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ
 และมีครูเพียงพอ

มาตรฐานที่ 25 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น
 มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

2. ความสำเร็จการประกันคุณภาพภายใน

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2549 : 8) ได้กำหนดระดับ
 คุณภาพ ในการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (รอบแรก
 พ.ศ. 2544 - 2548) ดังนี้

1. ได้มาตรฐาน สมค.

ระดับดี หมายถึง ค่าเฉลี่ยของผลประเมินทั้ง 14 มาตรฐาน ตั้งแต่ 2.57 ขึ้นไป
 และไม่มีมาตรฐานใดอยู่ในระดับปรับปรุง

2. ไม่ได้มาตรฐาน

ระดับพอใช้ หมายถึง ค่าเฉลี่ยของผลการประเมินทั้ง 14 มาตรฐาน อยู่ในช่วง
 1.75 ถึง 2.50 หรือค่าเฉลี่ยของผลประเมินทั้ง 14 มาตรฐาน มากกว่า 2.50 แต่มีบางมาตรฐาน
 อยู่ในระดับปรับปรุง

ระดับปรับปรุง หมายถึง ค่าเฉลี่ยของผลประเมินทั้ง 14 มาตรฐาน ต่ำกว่า 1.75 นอกจากนี้ในการประเมินคุณภาพภายนอกรอบที่สอง สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2549 : 91 - 92) ได้กำหนดวิธีการและเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาขึ้นพื้นฐาน ปี 2549 - 2553 เพื่อจำแนกผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่า ได้มาตรฐานหรือไม่ โดยมีวิธีการประเมิน ดังนี้

1) การประเมินแบบอิงเกณฑ์ มีการประเมิน 2 ระดับ คือการประเมินในระดับตัวบ่งชี้ และการประเมินในระดับมาตรฐาน ได้แก่

(1) การประเมินในระดับตัวบ่งชี้ ให้พิจารณาจากร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณา ในแต่ละตัวบ่งชี้เป็น 4 ระดับ คือ

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับคุณภาพ
ร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณา ต่ำกว่าร้อยละ 50	ปรับปรุง
ร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณา ระหว่างร้อยละ 50 - 74	พอใช้
ร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณา ระหว่างร้อยละ 75 - 89	ดี
ร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณา ตั้งแต่ร้อยละ 90 ขึ้นไป	ดีมาก

(2) การประเมินระดับมาตรฐาน ให้พิจารณาจากค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพตัวบ่งชี้ ในแต่ละมาตรฐานเป็น 4 ระดับ คือ

เกณฑ์พิจารณา	ระดับคุณภาพ
ค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพตัวบ่งชี้ ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 1.74	ปรับปรุง
ค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพตัวบ่งชี้ ระหว่าง 1.75 - 2.74	พอใช้
ค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพตัวบ่งชี้ ระหว่าง 2.75 - 3.49	ดี
ค่าเฉลี่ยของระดับคุณภาพตัวบ่งชี้ ระหว่าง 3.50 - 4.00	ดีมาก

2) วิธีการพิจารณา ได้ให้ความหมายของพัฒนาการและการบรรลุมาตรฐาน/เป้าหมาย ตามแผนของสถานศึกษา ดังนี้

มีพัฒนาการของคุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่สถานศึกษาได้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของ สมศ. และผลการประเมินในรอบที่สอง (เฉพาะผลการประเมินแบบอิงเกณฑ์) สูงกว่าการประเมินรอบแรก หรือมีผลการประเมินทั้งในรอบแรกและรอบที่สองไม่ต่ำกว่าระดับดี

ไม่มีพัฒนาการของคุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่สถานศึกษาไม่ได้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของสมศ. และผลการประเมินในรอบที่สอง (เฉพาะผลการประเมินแบบอิงเกณฑ์) ไม่ต่ำกว่าผลการประเมินรอบแรก หรือผลประเมินในรอบแรกและรอบที่สอง ซึ่งต่ำกว่าระดับดีและไม่แตกต่างกัน

บรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมายตามแผน หมายถึง สถานศึกษามีความสำเร็จในการปฏิบัติสามารถบรรลุมาตรฐาน หรือเป้าหมายของแผนพัฒนาสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียน หรือครูหรือคุณภาพการจัดการศึกษาในแต่ละมาตรฐาน โดยนำผลประเมินคุณภาพภายนอก รอบแรก ไปใช้วางแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและมีหลักฐานแสดงความตระหนักในความสำคัญ และความพยายามในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาสู่มาตรฐานของสถานศึกษา

ไม่บรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมายตามแผน หมายถึง สถานศึกษายังไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติไม่สามารถบรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมายของแผนพัฒนาสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียน หรือครู หรือคุณภาพการจัดการศึกษาในแต่ละมาตรฐาน โดยไม่คำนึงถึงความตระหนักในความสำคัญ และความพยายามในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาสู่มาตรฐานของสถานศึกษา

3) การรับรองมาตรฐานการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในระดับมาตรฐาน

ให้เฉลี่ยผลการประเมินระดับมาตรฐานแบบอิงเกณฑ์และแบบอิงสถานศึกษา ถ้าได้ค่าเฉลี่ยของผลการประเมิน ≥ 2.75 จากระบบ 4 คะแนน แสดงว่าสถานศึกษามีผล การจัดการศึกษาในมาตรฐานนั้นๆ ที่ได้มาตรฐานคุณภาพ สมศ. สมศ. จะให้การรับรองคุณภาพ การศึกษาในมาตรฐานนั้นๆ ของสถานศึกษา

4) การรับรองมาตรฐานของสถานศึกษาในภาพรวม

การรับรองคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ สมศ. สถานศึกษาต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

(1) สถานศึกษามีค่าเฉลี่ยผลประเมินคุณภาพภายนอกไม่ต่ำกว่าระดับดี (≥ 2.75 ในระบบ 4 คะแนน)

(2) สถานศึกษามีค่าเฉลี่ยของผลประเมินในระดับดีขึ้นไปไม่ต่ำกว่า 3 ใน 4 ของมาตรฐานที่ประเมิน กล่าวคือได้ระดับดีขึ้นไป ไม่ต่ำกว่า 11 มาตรฐานใน 14 มาตรฐาน

(3) สถานศึกษาไม่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกของมาตรฐานอยู่ในระดับปรับปรุง โดยนับเฉพาะมาตรฐานที่ได้ระดับปรับปรุงทั้งแบบอิงเกณฑ์และอิงสถานศึกษา

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้คัดเลือกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร ที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบแรก ที่มีผลการ

ประเมินมาตรฐานของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยผลการประเมินทั้ง 14 มาตรฐาน ตั้งแต่ 2.57 ขึ้นไป และไม่มีมาตรฐานใดอยู่ในระดับปรับปรุง เนื่องจากการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาขั้นพื้นฐานรอบแรก (2544 - 2548) และรอบที่สอง (ปี 2549 - 2553) ได้กำหนดผลการประเมินระดับดี ว่าได้มาตรฐาน สมศ. หรือบรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมาย ตามแผน หมายถึงสถานศึกษาที่มีความสำเร็จในการปฏิบัติ สามารถบรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมายของแผนพัฒนาสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียนหรือครู หรือคุณภาพการจัดการศึกษา ในแต่ละมาตรฐาน

3. ปัจจัยในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นงานที่อยู่ในกระบวนการบริหารและกระบวนการเรียนการสอนตามปกติ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนส่งเสริมให้สถานศึกษา มีการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 61 - 63) ได้เสนอยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นแกนหลักในการบริหารและร่วมดำเนินการกับแกนนำอื่น เพื่อช่วยผลักดัน ส่งเสริม สนับสนุน และประสานให้บุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้องภายนอกร่วมกันทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนาระบบการประเมินตนเองของสถานศึกษา ให้ผสมผสานกับการวางแผน การดำเนินงานและการปรับปรุงเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้เป็นระบบครบวงจร รวมทั้งกำกับดูแลให้มีการดำเนินงานดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง

ภาวะผู้นำและความตระหนักของผู้บริหาร เป็นองค์ประกอบและเงื่อนไขสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ไม่ว่าจะใช้ระบบการประกันคุณภาพภายในแบบใดก็ตาม ถ้าจะทำให้สำเร็จผู้บริหารต้องเห็นความสำคัญเข้ามาบริหารจัดการ และมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นและคอยติดตาม กำกับดูแล ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานให้มีความต่อเนื่อง

2) ยุทธศาสตร์การทำงานเป็นทีม การประกันคุณภาพภายในเป็นเรื่องของบุคลากรทุกคน ในสถานศึกษามีใช่เป็นเรื่องของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ และมีใช่เป็นการดำเนินงานต่างคนต่างทำ แต่เป็นเรื่องที่ทุกคนจะต้องทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และมีความเชื่อมโยงระหว่างภารกิจต่างๆ ของสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ ด้านบริหาร ด้านกิจกรรมนักเรียนฯ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษาที่ต้องการ โดยจะต้อง

ร่วมกัน กำหนดเป้าหมาย วางแผนการทำงาน ออกแบบประเมินตนเอง แล้วช่วยกันทำเป็นทีม จะทำให้บุคลากรรู้สึกอบอุ่น สบายใจ เพราะมีเพื่อนร่วมทางไม่โดดเดี่ยว ซึ่งถ้าสถานศึกษาทำงานเป็นทีม ที่เข้มแข็งก็จะทำให้การประกันคุณภาพภายในมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

3) ยุทธศาสตร์การสร้างวัฒนธรรมและความรู้ความเข้าใจ สถานศึกษาที่ทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็งได้นั้น ทุกคนในทีมจะต้องมีความตระหนักและมองเห็นความสำคัญของการประเมินตนเองว่า เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน คุณภาพสถานศึกษา และคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งมีความสำคัญต่ออนาคตของสถานศึกษาและประเทศชาติ รวมทั้งต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการประกันคุณภาพภายในด้วย จึงจำเป็นต้องสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรของสถานศึกษา โดยการจัดประชุมชี้แจง และฝึกอบรม การเรียนรู้จากเอกสาร คู่มือต่างๆ โดยผู้บริหารก็ต้องแสดงความตระหนักให้กับผู้อื่นเห็นเป็นแบบอย่างและเข้ามามีส่วนร่วม

4) ยุทธศาสตร์การกำหนดผู้รับผิดชอบ การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษาที่ร่วมกันทำงานเป็นทีม นั้น จำเป็นจะต้องมีผู้รับผิดชอบในการประสานและกำกับ ติดตาม การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความมั่นใจในการดำเนินงาน จึงควรมอบหมายให้มีคณะกรรมการหรือคณะทำงาน เพื่อเป็นตัวกลางในการประสาน กำกับ ดูแล ให้มีการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน และการดำเนินงานให้เชื่อมโยงกัน

5) ยุทธศาสตร์การวางแผนและการกำกับดูแล การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน จำเป็นจะต้องมีการวางแผนและการกำกับดูแลที่เป็นระบบ เพื่อให้มีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการวางแผน การกำกับดูแล และจัดให้มีการประชุมตามระยะเวลาที่กำหนดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรายงานความก้าวหน้าของงานที่ทำไปแล้ว และช่วยกันพัฒนางานที่จะทำต่อไป

6) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมและการปรึกษาหารือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา นอกจากจะต้องทำงานกันเป็นทีมระหว่างบุคลากรภายในสถานศึกษาเองแล้ว ควรจะต้องทำงานร่วมกับบุคคลและองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานในเขตพื้นที่และหน่วยงานที่กำกับดูแลในส่วนกลาง เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง และเป็นการระดมการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย เพื่อช่วยกันพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

กรมวิชาการ (2546 : 63) ได้เสนอปัจจัยการประกันคุณภาพว่า ภาวะความเป็นผู้นำและความเอาใจจริงเอาใจของผู้บริหารสถานศึกษา และการกระจายอำนาจความรับผิดชอบที่เหมาะสม เป็นปัจจัยสำคัญของการประกันคุณภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544 :17) ได้เสนอปัจจัยการประกันคุณภาพว่า ปัจจัยชี้สภาพความสำเร็จของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีดังนี้

- 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา
- 2) การทำงานเป็นทีมของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา
- 3) การสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 4) การกำหนดผู้รับผิดชอบ
- 5) การประสานงานของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
- 6) การบริหารงานตามระบบ PDCA
- 7) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพให้เป็นระบบงานปกติ
- 8) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
- 9) ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (2547 : 7) ได้เสนอปัจจัยในการประกันคุณภาพว่า ปัจจัยหลักที่นำไปสู่ความสำเร็จ มีดังนี้

1) คน

(1) ภาวะผู้นำ ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้นำในการบริหารจัดการคุณภาพ ส่งเสริม สนับสนุนและประสานให้ครูทำงานเป็นทีม และสร้างภาวะผู้นำในงานหรือตามบทบาทหน้าที่ ให้เกิดกับครูด้วย

(2) ทักษะและทักษะ การสร้างความตระหนักและความเข้าใจการประกันคุณภาพ การศึกษาแก่ทีมงานว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะพัฒนาคุณภาพการทำงาน โรงเรียน และผู้เรียน โดยมีใจ เป็นการเพิ่มภาระ แต่เป็นงานในหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการ และพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความเข้าใจ ทันท่วงทีต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

(3) ทีมทำงาน ภาระงานของสถานศึกษามีอยู่หลายงานที่มีความเชื่อมโยงกัน หลายระบบย่อย ซึ่งโรงเรียนต้องกำหนดทีมผู้รับผิดชอบระบบย่อย เพื่อร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วางแผนการทำงาน ออกแบบการประเมิน แล้วช่วยกันทำ และพัฒนาปรับปรุงระบบให้ดีขึ้น โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรึกษาหารือ ฟังพาดูอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถ้าทำได้ จะส่งผลให้การทำงานเป็นทีมมีความเข้มแข็ง

2) ระบบ

(1) คู่มือระบบ การดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีคู่มือระบบที่มีขั้นตอน วิธีการมาตรฐาน และวิธีบันทึกที่ชัดเจน โดยคู่มือระบบนี้ต้องเขียนขึ้นโดยการมีส่วนร่วม และคนในโรงเรียนเห็นพ้องต้องกันที่จะทำตามระบบ

(2) ระบบคุณภาพ ในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงเรียบร้อยจะต้องมีระบบที่ดี และต้องดำเนินการให้ครบวงจรของระบบคุณภาพ คือ วางระบบ ทำตามระบบ ประเมินระบบ และปรับปรุงระบบ จึงเป็นหลักประกันได้ว่าผลงานที่เกิดขึ้นมีคุณภาพ

(3) ขอบข่ายความรับผิดชอบ ระบบที่ดีต้องกำหนดขอบข่ายความรับผิดชอบของแต่ละคนไว้ชัดเจน เพราะโรงเรียนมีหลายระบบ แต่ละระบบจะมีขอบข่ายที่เหลื่อมกัน ดังนั้นต้องกำหนดขอบข่ายของแต่ละระบบให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนเมื่อลงมือปฏิบัติ

3) การจัดการ

(1) การสื่อสาร หัวใจสำคัญของการจัดระบบประกันคุณภาพ ก็คือ การสื่อสาร ให้ทุกคนในโรงเรียนเข้าใจตรงกัน และเป็นการสื่อสารเชิงบวก ที่เสริมสร้างพลังร่วมในการทำงาน ตามระบบ และกระตุ้นให้มีการเรียนรู้ตลอดเวลา

(2) การกำกับติดตาม การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน จำเป็นต้อง มีการวางแผนและการกำกับติดตามอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องสม่ำเสมอตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อรายงานความก้าวหน้างานที่ทำไปแล้ว และช่วยกันพัฒนางานที่จะทำต่อไป

(3) ความร่วมมือของทุกคน ในการประกันคุณภาพให้เป็นประสบความสำเร็จนั้น ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องมีการบริหารจัดการ ให้เกิดการพัฒนาระบบคุณภาพในโรงเรียนอย่างมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคน เป็นเจ้าของระบบ ซึ่งจะนำไปสู่การทำงานเป็นทีมร่วมกัน ส่งผลให้เกิดการพัฒนางาน อย่างมีประสิทธิภาพ

รุ่ง แก้วแดง (2544 : 107) กล่าวว่า การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบ ของผู้บริหารสถานศึกษา และต้องเริ่มต้นที่ผู้บริหารสถานศึกษา

วารินทร์ สิ้นสูงสุด (2543 : 188) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา ครอบคลุม ปัจจัยหลักที่จะส่งผลต่อคุณภาพ ดังนี้

- 1) ปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียน
- 2) หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
- 3) บุคลากร
- 4) ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน
- 5) การจัดการ การบริหาร
- 6) กิจกรรมนักเรียน/นักศึกษา
- 7) สัมฤทธิผลของผู้เรียน

สุวิมล ว่องวาณิช (2543 : 97) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการประเมินผลภายใน น่าจะขึ้นอยู่กับตัวแปรต่อไปนี้

- 1) ผู้บริหาร
- 2) ความสามารถของบุคลากรภายใน
- 3) การร่วมกันทำงานเป็นทีม
- 4) ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน
- 5) เวลาที่ใช้ในการประเมิน

สรุปได้ว่า ปัจจัยความสำเร็จในการประกันคุณภาพภายใน มีดังนี้

- 1) ภาวะผู้นำและความมุ่งมั่นเอาใจจริงเอาใจของผู้บริหารสถานศึกษา
- 2) การทำงานเป็นทีมของบุคลากร
- 3) การสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- 4) การกระจายอำนาจความรับผิดชอบและการกำหนดผู้รับผิดชอบงานที่เหมาะสม
- 5) การสื่อสารและการประสานงานของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
- 6) การบริหารงานตามระบบ PDCA
- 7) การกำกับติดตามอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องและสม่ำเสมอตามระยะเวลาที่กำหนด
- 8) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพ ให้เป็นระบบงานปกติ
- 9) การให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- 10) การระดมทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพภายในและปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการประกันคุณภาพ ดังนี้

เจริญชัย สุ่มสมบัติ (2549 : 94) ได้ศึกษาการบริหารจัดการการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานด้านกระบวนการของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ขอนแก่น พบว่า สภาพการบริหารจัดการ การประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานด้านกระบวนการของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวม ข้าราชการครู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการการประกันคุณภาพการศึกษามาตรฐานด้านกระบวนการของผู้บริหาร โรงเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสภาพการบริหารจัดการสูงสุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รองลงมาคือ

ด้านการจัดองค์การ/โครงสร้างการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร มีสภาพการบริหารจัดการอยู่ในระดับมากและด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา มีสภาพการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก

พิทักษ์ รัตนดิยา (2549 : 106) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารกับการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภูพบว่า 1. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก โดยด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญาและการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล อยู่ในระดับมาก ส่วนภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนอยู่ในระดับมาก โดยการให้รางวัลตามสถานการณ์และการบริหารแบบวางเฉยอยู่ในระดับมาก และภาวะผู้นำแบบปล่อยตามสบายอยู่ในระดับปานกลาง 2. ความสัมพันธ์ระหว่างแบบภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนกับการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู สรุปได้ว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) ภาวะผู้นำแบบปล่อยตามสบายความสัมพันธ์ทางลบกับการดำเนินงานตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ชูศักดิ์ ดินอาสา (2547 : 155) ได้ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อระดับการปฏิบัติตามระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 พบว่า โดยรวมมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก 6 ด้าน ได้แก่ ด้านบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านการเตรียมการด้านปรับแต่งวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ด้านการจัดระบบสารสนเทศสถานศึกษา ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพของสถานศึกษา และด้านกำกับติดตามประเมินและผลจากระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ทัศนีย์ หมุ่มคำ (2547 : 103) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดกำแพงเพชรพบว่า ความสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดกำแพงเพชร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1) ปัจจัยด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน ด้านการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วม ด้านชุมชน ด้านการเรียนการสอนและด้านระบบประกันคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน ด้านการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วม ด้านชุมชน ด้านการเรียนการสอน และด้านระบบประกันคุณภาพการศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดกำแพงเพชร

เก็จกนก เอื้อวงศ์ (2546 : 346) ได้ศึกษาการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการดำเนินการในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ด้านวัฒนธรรมองค์การ ด้านบุคลากร ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ได้แก่ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่น ทুমเทและจริงจังต่อการทำงาน ผู้บริหารมีความสนใจใฝ่เรียนรู้และมีความเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง บริหารแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ผู้บริหารมีการบริหารที่เข้มงวดเคร่งครัดต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร ผู้บริหารมีทักษะในการบริหาร ปัจจัยด้านวัฒนธรรมขององค์การ ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่ดีของครู การมีแบบแผนการทำงานเป็นทีมมีการร่วมแรงร่วมใจและแบ่งปันช่วยเหลือกัน การมีตัวแบบการเป็นครูที่ดี วัฒนธรรมการทำงานในโรงเรียนที่มีลักษณะยอมรับการเปลี่ยนแปลง และวัฒนธรรมการทำงานที่มีการยอมรับและเห็นคุณค่าของการประเมินเพื่อพัฒนางาน ปัจจัยด้านบุคลากร ได้แก่ ครูมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ ครูมีความสนใจใฝ่เรียนรู้และทัศนคติที่ดีในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ครูเชื่อว่าการประกันคุณภาพ เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครูมีขวัญกำลังใจในการทำงาน ครูมีความเอาใจใส่ต่อการเรียนการสอนและครูมีความภาคภูมิใจในโรงเรียน

อารีย์ วิธิศุภกร (2546 : 87) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายประกันคุณภาพการศึกษาไปปฏิบัติในสถาบันวิชาการทหารอากาศชั้นสูง พบว่า ความเห็นโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาปัจจัยแต่ละด้าน พบว่า ปัจจัยด้านความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ มีระดับส่งผลต่อความสำเร็จสูงสุด รองลงมาได้แก่ ปัจจัยด้านวัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบาย และลำดับสามได้แก่ปัจจัยด้านลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ โดยมีปัจจัยด้านเงื่อนไขทางเศรษฐกิจเป็นลำดับสุดท้าย

เรืองเดช เฟ็งจันทร์ (2546 : 90) ได้ศึกษาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดชัยภูมิพบว่า ภาพรวมการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ การเตรียมการก่อนการดำเนินงาน การดำเนินงานและการจัดทำรายงานประเมิน

ตนเอง มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก จำแนกเป็นรายด้านพบว่า 1) ด้านการเตรียมการก่อนการดำเนินงาน โดยภาพรวมมีการดำเนินงานในระดับมาก และพบว่าสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงานในรูปแบบการทำงานเป็นทีมและการจัดการอบรมหรือส่งบุคลากรเข้ารับการอบรม เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก 2) ด้านการดำเนินงาน (1) การวางแผนปฏิบัติงาน มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก สถานศึกษามีการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และแผนปฏิบัติการประจำปี มีการดำเนินงานในระดับมาก (2) การดำเนินงานตามแผน มีการดำเนินงานในระดับมาก มีการมอบหมายงานให้บุคลากรอย่างทั่วถึง (3) การตรวจสอบประเมินผล การดำเนินงานอยู่ในระดับมาก บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนการตรวจสอบประเมินผล การวิเคราะห์ข้อมูลอยู่ในระดับมาก (4) การนำผลการประเมิน มาปรับปรุงงานอยู่ในระดับมาก

สมถวิล กำแหงมิตร (2546 : 77) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนแก่นำประกันคุณภาพการศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนแก่นำประกันคุณภาพการศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูปฏิบัติการสอน โดยการวิเคราะห์ด้วยวิธี Stepwise พบว่า ตัวแปรทั้งทั้ง 8 ด้าน ที่มีผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครมากที่สุดคือ ทรัพยากรการเรียนรู้ รองลงมาคือ การบริหารจัดการ ด้านครูผู้สอน ด้านงบประมาณ ด้านนักเรียน ด้านหลักสูตร ด้านผู้บริหารและด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

ณรงค์ อินทร์สุข (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 พบว่า ปัจจัยทั้ง 4 ตัว ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การเตรียมความพร้อมให้บุคลากรการทำงานเป็นทีม และการนิเทศและการกำกับติดตาม มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน โดยสามารถร่วมกันกำหนดความแปรปรวนต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน ได้ประมาณร้อยละ 81 และจากการคัดเลือกปัจจัยพบว่า ปัจจัยด้านการนิเทศและการกำกับติดตาม ด้านการทำงานเป็นทีม และด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร เป็นชุดของปัจจัยที่ดีที่สุดที่ร่วมกันแล้ว มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติถึงประมาณร้อยละ 81

ศิริลักษณ์ ปณิธานธรรม (2545 :3) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนกับประสิทธิผลในการเตรียมการและวางแผนประกันคุณภาพของโรงเรียน สำนักงานเขตบางแค สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียน

ด้านมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนด้านงานและด้านประสิทธิผลปานกลาง ประสิทธิภาพผู้บริหารโรงเรียนที่มีภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์สูง ความสำเร็จในการเตรียมการ และการวางแผนประกันคุณภาพมาก

สมศักดิ์ ไชยกาศ (2545 : 136) ได้ศึกษาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานจังหวัดจันทบุรี พบว่าในภาพรวมมีการดำเนินงานในระดับมาก ผู้บริหารสถานศึกษา มีการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับดังนี้ 1) ด้านจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ 2) ด้านประเมินคุณภาพการศึกษา 3) ด้านพัฒนามาตรฐานการศึกษา 4) ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษา 6) ด้านผดุงระบบประกันคุณภาพการศึกษา 7) ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ 8) ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา

ครูผู้สอนมีการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับดังนี้ 1) ด้านจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษา 3) ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา 4) ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษา 6) ด้านการผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 7) ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ 8) ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา

ยุพารักษ์ ภิญญเจริญ (2544 : 115) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามปัจจัยหลักเพื่อประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาเอกชนจังหวัดขอนแก่นพบว่า ผู้ปฏิบัติงานโดยรวมเห็นว่า โรงเรียนเอกชนมีการดำเนินงานตามปัจจัยหลักเพื่อประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมและทุกปัจจัยทั้ง 7 ปัจจัย อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับดังนี้ บุคลากร ปรัชญาและเป้าหมายของโรงเรียน กิจกรรมนักเรียน สัมฤทธิ์ผลของนักเรียน หลักสูตรกระบวนการเรียนการสอน การจัดการและการบริหาร และทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน

บีค (Bugg. 2000 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประกันคุณภาพและแผนการพัฒนาในโรงเรียนมัธยมปลายรัฐอิลลินอยส์พบว่า โรงเรียนในเขตชนบทสามารถใช้ประโยชน์จากกระบวนการประกันคุณภาพทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการพัฒนา การประกันคุณภาพส่งผลอย่างเด่นชัดต่อกลยุทธ์การสอนที่ใช้ให้เกิดประโยชน์และขอบข่ายของการประกันคุณภาพมีความสำคัญในการช่วยเหลือ โรงเรียนในด้านการพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

ฮาร์เปอร์ (Harper . 1999 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการการประกันคุณภาพและแผนการพัฒนาในโรงเรียนระดับกลาง 2 แห่งในรัฐอิลลินอยส์ พบว่าการประกันคุณภาพและแผนการพัฒนาของคณะกรรมการทั้งสองโรงเรียน ส่งผลระดับสูงให้ครูและผู้ที

เกี่ยวข้อง และเจ้าหน้าที่จำนวนมากในการเริ่มต้นปรับปรุงโรงเรียน ผู้อำนวยการของแต่ละ
วิทยาเขต มีความสำคัญในการประสานงานของคณะกรรมการทั่วไปของโรงเรียน

แอทเทรีย (Atria. 1999 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลกระทบของการประกันคุณภาพ
และแผนการพัฒนาอิลลินอยส์ ในทัศนคติของครูในโรงเรียนของรัฐในชิคาโกเพื่อการพัฒนา
โรงเรียน พบว่า การประกันคุณภาพและกระบวนการวางแผนพัฒนาอิลลินอยส์ ส่วนใหญ่
ขึ้นอยู่กับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงองค์การ ทฤษฎีการจูงใจ ทัศนคติของครูสนับสนุนการปฏิบัติการ
ของการพัฒนาโรงเรียน การประกันคุณภาพและกระบวนการพัฒนาอิลลินอยส์มีผลกระทบ
ในเชิงบวกต่อทัศนคติของครูในการพัฒนาโรงเรียน

หวังยิง (Wang Ying. 2001 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิรูปการศึกษาระดับสูง
ในประเทศจีน พบว่า การศึกษาระดับที่สูงขึ้นของชาวจีนควรจะขยับมากขึ้นเพื่อการกระจาย
ไปยังท้องถิ่นสถาบันการศึกษาระดับสูงควรมีอิสระอย่างมากในโครงสร้างองค์กร การพัฒนา
กลยุทธ์ การมีส่วนร่วม หลักสูตรและข้อบังคับตลอดจนเรื่องการเงิน รวมไปถึงการสอน
และระบบในการชดเชยให้ครู สำหรับสถาบันการศึกษาระดับสูงขึ้นควรเปลี่ยนแปลง
การให้แรงจูงใจมากขึ้น สถาบันการศึกษาควรปฏิบัติมากขึ้นในเรื่องการติดตาม ตรวจสอบ
ตลาดแรงงานและการให้การศึกษาอย่างกว้างขวางด้วยคุณภาพที่สูงขึ้น เพื่อเป็นการประกันคุณภาพ
ความหลากหลายของการประเมินตามความจำเป็น รวมถึงการประเมินผ่านองค์กรจากภายนอก

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการดำเนินงาน
ของระบบประกันคุณภาพการศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านคน ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของ
ครู ผู้บริหารสนับสนุนด้านทรัพยากรและวัสดุอุปกรณ์ ผู้เรียน การสร้างความสัมพันธ์ กับชุมชน
บุคลากรรับผิดชอบในการดำเนินงานและการทำงานเป็นทีม

2. ปัจจัยด้านระบบ ได้แก่ การเตรียมการ การตรวจสอบและประเมินทบทวน
การผดุงระบบประกันคุณภาพการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินงาน
อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การจัดทำรายงาน การวางแผนการดำเนินงานและวัฒนธรรมองค์กร

3. ปัจจัยด้านการจัดการ ได้แก่ การบริหารจัดการ วัตถุประสงค์และนโยบาย
ของหน่วยงาน การจัดทำหลักสูตรและการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษา จากแนวคิดและ
ผลงานวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การเตรียมความพร้อมของบุคลากร ความตั้งใจ
ของผู้ปฏิบัติ การนิเทศและการกำกับติดตาม ความสามารถของบุคลากรภายใน การร่วมกันทำงาน

เป็นทีม ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน และเวลาที่ใช้ในการประเมิน เป็นปัจจัยสำคัญ
ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษา

5. ความสำเร็จในการประกันคุณภาพภายใน จากผลการประเมินภายนอกและข้อเสนอ
ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ความสำเร็จในการประกันคุณภาพ
การศึกษา ได้แก่ สถานศึกษามีความสำเร็จในการปฏิบัติงานสามารถบรรลุมาตรฐานหรือเป้าหมาย
ของแผนพัฒนาสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียน ครูหรือคุณภาพการจัดการศึกษาในแต่ละมาตรฐาน
โดยมีค่าเฉลี่ยของผลการประเมินทั้ง 14 มาตรฐาน ตั้งแต่ 2.57 ขึ้นไป และไม่มีมาตรฐานใด
อยู่ในระดับปรับปรุง